

komplikují mýty i stávající legislativa

Jedním z nejčastějších projevů rostoucích snah o zlepšení stavu životního prostředí je výsadba stromů, a to nejen jako akt opětovného zalesňování po kůrovcové kalamitě, ale také výsadba nelesní zeleně v zemědělské krajině, a stále častěji i výsadba obecní a městské zeleně.

Výsadba zeleně by se měla řídit celou řadou zásad, které veřejně nejsou příliš známé. Zejména to platí v prostředí obcí a měst, kde jsou podmínky pro růst a plnohodnotný život stromů horší než v otevřené krajině. Pokud se stromy (ale i keře) pouze zasadí a následně již neprobíhá potřebná péče, mohou takové výsadby představovat zbytečné ekonomické ztráty, a navíc se nenaplní ani environmentální cíle, jichž má být výsadbou dosaženo.

Kromě toho samotnou výsadbu i péči o stromy zatěžuje celá řada mýtů. Například ten, že pro správný vývoj stromů je především potřeba voda. Ve skutečnosti je ale pro stromy, ostatně stejně jako pro lidi, stejně důležitý také vzduch. To je však jen pomyslný vrcholek problémů, které jsou s úspěšnou výsadbou stromů v obcích a městech spojené.

Jedním z těchto hlavních je **nedostatek prostoru zejména pro kořeny stromů**, a stále častěji se proto mluví o potřebě změnit stávající zákony, která by mohla tento problém odstranit. Základní myšlenka zní, postavit především liniové výsadby stromů v obcích a městech na úroveň inženýrských sítí, a tím deklarovat veřejný zájem na existenci obecní a městské zeleně. Vzrostlé stromy plní totiž v ulicích obcí a měst řadu funkcí, které je pomáhají udržet obyvatelná, zejména v období vysokých teplot. Tím, že poskytují stín a odpařují vodu, významně pomáhají chladit veřejný prostor, a naopak v době přívaleových dešťů mohou pomáhat přivaly vody zadržet. Což se týká hlavně velkých vzrostlých stromů, které v ulicích rostou 30 a více let. Jde ale o to, aby stromy ve městech skutečně rostly a zmiňovaného věku se dožily.

To se ovšem zas tak často neděje, mimo jiné právě proto, že je **ochrana stromů v ulicích měst nedostatečná**. „Chybí zákonem stanovené ochranné pásmo stromořadí. Mnoho firem má naopak zákonné právo stromy kácet pouze na základě oznámení, tedy bez možnosti o řešení debatovat, bez možnosti orgánů ochrany přírody nařídit náhradní výsadbu či finanční kompenzaci. Zákon dosud nestanovuje povinnost ukládat náhradní výsadbu, ani pravidla pro uložení finanční náhrady za pokácený strom, pokud náhradní výsadba není možná. Zákon dokonce nepočítá s tím, že by stromy měly funkci při adaptaci na klimatickou změnu,“ vysvětluje **Martin Ander z Nadace Partnerství**, která se věnuje podpoře adaptací na klimatickou změnu ve městech i krajině. Ochlazovací funkci stromů ukazuje například pomocí nové mobilní aplikace *Tree Check*, nebo díky měření výparu stromů v Otevřené zahradě v Brně.

Ačkoli lze předpokládat, že **legislativní ochrana stromů v obcích a městech** prostřednictvím veřejného zájmu bude předmětem kritiky, lze naopak tomu také předpokládat, že k nějaké úpravě zákonů v budoucnosti dojde. Na změnách již pracuje mimo jiné pracuje Ministerstvo životního prostředí v rámci aktualizace Národního akčního plánu. Bylo by proto vhodné, aby se změnou přístupu k obecní a městské zeleni současná vedení obcí a měst počítala. **Ochrana stromořadí ve městech a obcích a dodržování správných zásad péče o zeleň vychází příznivě i ekonomicky**, i když se to někomu nemusí zdát. Vyplývá to i z rozhovoru se zkušeným a praktikujícím zahradníkem Ondřejem Fousem na konci tohoto článku.

Nové technologie

K výsadbě obecní a městské zeleně lze navíc již v současné době využít nové technologie, které jsou v dispozici. Jednou z nich je řešení, které nabízí Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně (MENDELU). Jeho cílem je **zlepšit prostředí v kořenové zóně stromů využitím injektážního zařízení**, které dokáže půdu tlakem vzduchu provzdušnit. „Do vzniklých prostor se následně mokrou cestou injektují hydroabsorbenty, hnojiva či mykorhizní přípravky. Vedlejším efektem provzdušení půdy je rychlejší obnova kořenového vlášení dřevin,“ uvádí MENDELU. Metoda injektáže může podle autorů řešení přispět ke zlepšení stavu zeleně ve městech, zejména na exponovaných stano-
vištích.

Další řešení pro plnohodnotný vývoj stromů v obcích a městech představila nedávno společnost Wavin, což je výrobce plastových potrubních systémů. Toto řešení pro změnu minimalizuje škody vznikající prorůstáním chodníků a silnic kořeny stromů, což způsobuje nemalé škody, mimo jiné právě na inženýrských sítích. Jde o technologii Wavin TreeTank, které pro výsadbu stromů využívá **boxy z recyklovatelného virgin plastu běžně sloužící k zasakování či retenci dešťové vody**. Díky nim jsou kořeny stromů vedeny směrem do hloubky, kde najdou dost vody a pevně se svými kořeny ukotví proti zátěžím způsobovaným větrem. Stromy jsou zároveň chráněny před dopravním zatížením a nárazy a navíc nehrozí, že jejich kořeny budou prorůstat na povrch a ničit rozvody vody, kanalizace, chodníky i komunikace.

Nejen z uvedených (a následujících) příkladů je vidět, že **výsadba obecní a městské zeleně má svá úskalí a rizika**. Je proto nanejvýš žádoucí, že když už se k takovému kroku přistoupí, měl by být provázen potřebnými znalostmi za využití odborníků. Strom nebo keř, který je sice zasazen, ale dál prakticky neroste, je tak trochu zbytečným plýtváním energií, časem, i penězi. Jak již přitom bylo řečeno, boom vysazování nových stromů v obcích a městech provází i řada mýtů. Na některé z nich upozorňuje **autor krajinářských řešení, pedagog a publicista Ondřej Fous**:

- „Kdyby se daly chyby při výsadbě stromů shrnout do nějakého **rámcového poselství, jak by takové poselství znělo?**“

Proces výsadby stromů by především neměl být vnímán jako příprava instantní kaše, kdy vezmeme sazenici, přidáme trochu vody – a je z toho strom. V prostředí existuje milion různých situací, podle kterých je třeba volit druh stromu, velikost výpěstku nebo model násled-

né péče, a je proto třeba se chovat i při výsadbě stromů jako profesionál. A pokud možno nestřídat pečovatele – když někdo proces výsadby začne, měl by jej také dotáhnout do konce.

- **A jaké jsou ty nejčastější mýty?**

Je celá řada mýtů a chyb, které byly postupujícím poznáním vyvráceny. Už před sto lety se vedla diskuse o tom, že by se dutiny ve stromech neměly vyplňovat cementem, protože ve stromech žije mnoho různých organismů. Dnes víme bezpečně, že se stromy betonovat nemají, a naopak se má poskytovat prostor pro život uvnitř stromů, neboť ten strom je na to adaptovaný. Dalším mýtem je obalování stromů jutou, které stále někteří investoři stále vyžadují, přestože Němci už téměř před 20 lety publikovali studii, podle níž je z materiálů na ochranu kmene juta ten nejhorší.

- **Proč?**

Základní problém je v teplotní křivce, ten materiál má sice izolační funkci, ale také se od něj strom ohřívá. Ale my nechceme, aby se ten kmen při zimním sluníčku ohříval, my jej potřebujeme jenom přistínit. V podstatě jde o to, že slunná část toho kmínku se v zimě za mrazivých dnů ohřívá jinak než ta druhá, a strom pak praská. Taky v jutě leccos na kmene bydlí. Takže se přešlo na dvě řešení, kterým je buď rákosová rohož, nebo bílý nátěr, který je obdobou toho, co dělali již naši předkové.

- **Jaké další chyby se při sázení stromů a v péči o ně často dělají?**

Tendence mnoha lidí je stromům nějak přilepšovat, například přispáváním rašeliny. To se často používalo při sázení lip století, kdy se stromům přilepšovalo nákupem zahradnického substrátu. Ve skutečnosti je to skoro nejhorší, co můžete pro strom udělat. Jednak strom takzvaně „zpovykáte“, a on to pak přežene se svým růstem, protože má k dispozici, bohužel ale často jen dočasně, množství živin. Druhým rizikem je pak takzvaný květináčový efekt, kdy je sice malá část půdy v bezprostředním okolí kmene bohatá na živiny, ale okolní půda má zcela jiné složení. To znamená, že strom zůstává v tom svém vymezeném prostoru, nekotví se, nahoře trochu více přeroste, než by měl, tím se posune jeho těžiště a při nedostatečném ukotvení a porывech větru strom neudrží a ten se pak snadno vychýlí. Základním úkolem při výsadbě stromů je zajistit jim prokořenitelný prostor v místě, kde rostou. Strom nikam neuteče, nikam se nepřestěhuje, takže my mu musíme to stanoviště připravit a udržovat tak, aby na něm měl celoživotní perspektivu.

- **Jak toho lze dosáhnout?**

Dosáhnout toho lze prostřednictvím prokořenitelných prostorů, kořenových cest a dalších opatření. Když se podíváme na to, jak se chovají stromy v ulicích, když nemají kam jít, tak jdou podél domů, do cest, do garážových stání a v zásadě do všech míst, kde se drží voda, protože logicky jdou tam, kde jsou pro ně potřebné zdroje. Když najdou bývalé hnojiště, koření jen u něj, když najdou místo, kam zatéká voda, tak ten prostor osídlí, když najdou odpad, tak jej zaplní. Ten strom to má rád, protože každý den lidé splachují a strom z toho má snídani, oběd i večeři. K jeho zdravému vývoji to ovšem neprospívá. Kořenové cesty jsou naopak možností, kam správně nasměrovat kořeny stromů, což jim může výrazně pomoci.

- **Často se stává, že stromy se sice slavně zasadí, ale následně téměř nerostou. Co s tím?**

V praxi existuje asi devět hlavních možností, jak zabít strom nebo mu výrazně zkomplikovat život. Všichni se domnívají, že na prvním místě je chybná zálivka, ale není. Na prvním místě je obsekávání báží stromů křovinořezem, při kterém často dochází k takovým zraněním stromů, z nichž se nejsou schopné vzpamatovat. Tím také vznikají riziková místa z hlediska statiky stromů, a navíc se rána obvykle stále otevírá. Ve městech je navíc dalším problémem, že takovou ránu ještě pomohčí pes, a amoniak z moči problém jen prohlubuje. Obvykle se říká, že

riziková je pro strom rána zhruba o rozměrech pětikoruny, to je ale do určité míry spíše akademická diskuse. Osobně si myslím, že když dojde k takovému poškození, tak by se ten strom měl vyměnit, což je ovšem třeba u osmiletého stromu škoda v řádu desítek tisíc korun. A to je největší problém.

- **Nakonec ještě jev, který znají všichni lidé z měst – totiž kořeny stromu zvedající asfaltové chodníky. Dá se mu nějak předcházet?**

Primární příčina je právě v tom, že takové stromy nemají vybudovaný prokořenitelný prostor. Při debatách se správci sítí se často dostávají do situace, kdy si správci stěžují, že stromy jim poškozuji sítě, a že potřebují bránit veřejný zájem, aby všichni měli elektřinu, plyn nebo vodu. A my jim říkáme: Ano, ale ty stromy to dělají proto, že nemají vlastní životní prostor. Důvod, proč stromy zvedají asfalt nespočívá v tom, že by tam byla voda, protože asfalt je neprostupný povrch a voda pod ním není. Ale je tam vzduch. Především stromy ve městech trpí nedostatkem vzduchu, a dole pod asfaltem je drčené kamenné, a právě tam si stromy vzduch berou. Takže stromy mají část kořenů, které chodí pro vodu a kořeny, které hledají živiny. A ty živiny často najdou jen v zásypech inženýrských sítí. Takže ti správci sítí dělají v praxi všechno pro to, aby jim ty stromy do nich lezly...a to je začarovaný kruh. Lidé by si ale měli uvědomit, že je sice 75 000 korun za vysazení stromu hodně peněz, ale když se opravují chodníky, dlažby nebo obručníky, tak čtvereční metr dlažby stojí minimálně 3 000 korun, a ten strom je klidně schopný třeba 20 čtverečních metrů dlažby postupně rozvrátit. Což znamená, že dát stromům životní prostor se vyplatí i ekonomicky.

Petr Havel, agrární analytik

Ilustrační fotografie z archivu autora